અરદા વીરાફ નામું

(ભાગ પેહેલો)

મી૦ મેદોકસના અંગ્રેજી કાવ્યરૂપી તરજુમા

ઉપરથી ગુજરાતી બેતમાં

(શેઠ જીજીભાઇ પે. મીસ્ત્રી, એમ. એ., ના દીબાચા સહિત)

કર્ત્તા—જેહાંગીર બરજોરજી સંજાણા, બી. એ.

THE ARDÁI VIRÁF NÁMEH

OR

The Revelations of the Persian Sage Ardai Viraf,

(PART I)

Done into Gujarati Verse by

JEHANGIR BARJORJI SANJANA, B. A.,

From the prose-verse rendering by Geo. Maddox

of the translation by T. A. Pope.

With an Introduction by

JEEJEEBHOY P. MISTRI, M. A.

અરદા વીરાફ નામું

(ભાગ પેહેલો)

મી૦ મેદોકસના અંગ્રેજી કાવ્યરૂપી તરજુમા

ઉપરથી ગુજરાતી બેતમાં

(શેઠ જીજીભાઇ પે. મીસ્ત્રી, એમ. એ., ના દીબાચા સહિત)

કર્ત્તા—જેહાંગીર બરજોરજી સંજાણા, બી. એ.

THE ARDÁI VIRÁF NÁMEH

OR

The Revelations of the Persian Sage Ardai Viraf

(PART I)

Done into Gujarati Verse by

JEHANGIR BARJORJI SANJANA, B. A.,

From the prose-verse rendering by Geo. Maddox

of the translation by T. A. Pope.

With an Introduction by

JEEJEEBHOY P. MISTRI, M. A.

"The Ardai Viraf Nameh" published at 7, Hornby Road, Fort, Bombay, by **Jehangir Barjorji Sanjana, B A.**
and printed at the **Industrial Press**
13, Hamam Street, Fort, Bombay
by B. C. Pavri.

1912.

અર્પણ પત્રિકા

મારા મરહુમ મુરબ્બી

શેઠ બેજનજી ના. કાપડીઆ, જે. પી., ની

અશો યાદને

આ મારૂં અદના પુસ્તક

અર્પણ કરૂં છું.

INTRODUCTION

In 1904 Mr. Geo. Maddox of Madras published and dedicated to the Parsi Community "a rendering in prose-verse of a translation by Mr. T. A. Pope, *late* of Bombay," of the Ardai-Viraf Nameh or the Revelations of Ardai-Viraf, the Persian Saint. Mr. Pope's English translation appeared in 1816 and it was the first attempt to present to European readers an account of the visions of the holy saint. It was, however, not a translation of the original Pahlavi text but of a Persian version of it, very likely that of Zertosht Behram.

It is, indeed, very strange that no literal Gujarati rendering of the original text should have been made available for Parsi readers until 1902, when Dastur Kaikhosro Jamaspji, taking the opportunity of the prescribing of the text by the Bombay University for the students of the Pahlavi language, supplied that want, along with the publication of the original text and the Persian rendering of it by Zertosht Behram, all in one volume. The Pahlavi text published by Dastur Kaikhosro was, of course, a new edition of the one published in the year 1872, under the patronage of the Bombay Government, by the three learned Avesta scholars, Doctors Hoshang, Haug and West, with an English translation by Dr. Haug. A French translation of the original work was published in 1887 by M. Barthélemy, under the title of "Le Livre d'Arda Viraf."

The attempt made by my friend Mr. J. B. Sanjana, in the following pages, to present to his co-religionists a versified rendering of the first part of Mr. Maddox's book, will, I am sure, be duly appreciated by them. This is not the first attempt of Mr. Sanjana at Gujarati versification. The readers of the present booklet may not perhaps be aware of it, for his literary activities date back to a past generation,

but Mr. Sanjana's short poems on various topics formed an attractive feature of some of the Gujarati monthlies in the early eighties. I am glad that my friend has still remained faithful to his Muse, for although the strenuous labours of an arduous official life may not have left him sufficient time to court her during all the long period that has since elapsed, it is a matter of sincere gratification to his friends that he should have now, once more, returned to his former love, in the quiet hours of his well-earned retirement. It is significant that his Muse this time should have accompanied him to the realms of the blessed only, and that the torments and miseries of the nether regions should have been left for some other pen to describe. For, as the reader will find, Mr. Sanjana has translated only the first part of Mr. Maddox's book, which gives a description of what Ardai-Viraf saw of the happy state of the virtuous souls located in Heaven and has omitted the second part dealing with the punishment of the wicked in the other place.

The Ardai-Viraf Nameh, was, as is so well known by the Parsis, an outcome of the strenuous attempts made by King Ardeshir Bábégán for the revival of the Zoroastrian religion, which was on the decline ever since the overthrow of the Persian Empire at the hands of Alexander the Great. The work, however, which appears to be a mere transcription, by a scribe, of the account orally given by the saintly Ardai-Viraf, of his imaginary visit to the next world, in the presence of the King and his subjects, possesses no literary merit whatever, as unanimously admitted by competent scholars. In this, it vastly differs from Dante's "Divine Comedy," to which, in many points, it bears a striking resemblance. But apart from its literary workmanship, which is, indeed, of a very inferior order, it possesses a value of its own, as it points at, and emphasises, the pure morality

which Zoroastrianism preaches, viz. "that men are saved only by their good deeds in this world, and that every soul is punished or rewarded according to his conduct and the motives by which he was actuated in his mundane career." The late Mr. Dossabhoy Framji Karaka in his "History of the Parsis" (Vol. II, p. 196) says, "Many Parsis believe in the reality of the narrative, and regard the revelations as genuine." This may have been true of a former generation of the Parsis. But what the distinguished author says, further on, about the book, must be taken as the true estimate of the work by the Parsis of the present generation, or, at least, of the educated and intelligent section of the community:—

"Others holding a more philosophic view look upon the work as simply a vivid imaginative picture of the future destiny of men who follow the good or bad examples described in the revelations. They believe the work was composed for the vulgar with the object of encouraging virtue and morality, and deterring them from immoral conduct and pursuits. The proposed object of the revelations was one greatly to be desired, namely, to banish heresy and schism from the earth, and to restore the worship of the true God to its wonted purity as taught in the Zend Avesta. The national religion of Persia, from the invasion of Alexander to the accession of Ardeshir Bábégán, had become much corrupted, and these revelations effected a reform. Regarded in this light, the Arda Viraf Nameh is an excellent work, which no one can read without being impressed with an idea of the greatness and goodness of God, and the advantage to be gained from the practice of morality. * * * * *

"Zoroaster has said, and the Zend Avesta proclaims in every page, that men are saved only by their good deeds in this world, and that every soul is punished or rewarded

according to his conduct and the motives by which he was actuated in his mundane career. Nothing can be more true, nothing more compatible with the nicest sense of justice—rewards according to merit, punishments according to crime. And these, in fact, are the very objects which the revelations of Arda Viraf profess to show and prove."

I believe it is with the intention of presenting to his co-religionists the main moral precept of the Zoroastrian faith in an attractive garb, that Mr. Sanjana has laboured in the preparation of the following pages, and, while heartily commending them to Parsi readers, I think I cannot do better than transcribe for their meditation the message which Ardai-Viraf brought with him from the Holy Ahura Mazda:—

"O Ardai-Viraf! say to the Mazdayasnans of the other world, that the way of piety is the only way, and that is the way of those of the primitive faith. The other ways are not the proper ways. Follow only that path of piety. Turn not from that path in prosperity or adversity or under any circumstances. Follow good thoughts, good words and good deeds. Continue in the same religion which Zoroaster has received from me and which Vishtásp has promulgated in the world. Follow the just law and keep away from the unjust one. Bear this in mind, that the cattle will be reduced to dust, the horses will be reduced to dust, the gold and silver will be reduced to dust and the body of men will be reduced to dust, but he alone will not be reduced to dust who praises piety and performs meritorious deeds in this world."

JEÉJEEBHOY P. MISTRI

Bombay, 4th March 1912.

[*Note*—The author is indebted to Mr. J. P. Mistri, M. A., not only for the foregoing learned Introduction, but also for very kindly going through the proofs of the poem and making several useful suggestions.

J. B. S.]

અરદાએ વીરાફ નામું.

ભાગ પહેલો.

પરાક્રમી શાહ અરદશીર બાબેગાન
બીરાજમાન થયો જ્યારે તખ્તે ઇરાન,
ઠેરાવ કીધો ચલાવીશ ઇનસાફથી રાજ
આ છે મારાં સર ઉપર જ્યાં સુધી તાજ.
કરી પ્રાંતો તાબે, બેસાડવાને ડર
ઉરાડયાં તેણે નેવું રાજાનાં સર;
ન ગણકાવતા હતા જે એનો અમલ
તે રાજાઓ નેવુંને કીધા કતલ.
રચી રાજ્ય મજબુત, કીધો દૃઢ વિચાર
ઇરાનનો પવિત્ર હું ધર્મ એકવાર
અસલ તેનાં રૂપ ને અસલ સ્વચ્છ આકાર-
માં લાવીને પાછો કરૂં પાયદાર.
બોલાવ્યા મોબેદ, દસ્તુરો, ઓલમા,
જે માઝદીઅન ધર્મમાં પૂર્વિણ પુરા.
એવા આવ્યા જ્યારે નર ચાલીસ હજાર,
કીધી તેણે મજલીસ એક મોટી તૈયાર,
ને બોલ્યો સભામાં તે શાહ નામવર
"ઓ દસ્તુરો, દાનાવો, પરેહઝગાર નર,
"સદી પાંચપર શાહ સીકંદર મહાન
"ચહડાઇ લાવ્યો જ્યારે તે આપણે ઇરાન,
"પવિત્ર ને પ્રિય જે દીન આપણી
"નિશાન તેની ફના તે શાહથી બની.

"તે ખાતર, ઓ નામીચા ઓલમાઓ નેક,
"આ હૈયાંમાં રાખું છું ઉમેદ હું એક,
"તમોમાંથી લાયક ચુંટો એવા નર
"કે આપણા જરાથુશ્ત્ર નેક પેગમ્બર-
"ના કાયદા ને પુસ્તક બચી ગયલાં જે,
"ફરી ઓળ પુરી, શોધી લાવે તે.
"છે ઇચ્છા મુજ હૃદયમાં મક્કમ ને પુર
"(તમારી બી ઇચ્છા હશે એ જરૂર)
"કે માનીએ કુલ પાકીજે ફરમાન અસલ,
"પણ દીન ઉગતે ખોટા જે ફતવા દાખલ
"થયા હોય તે સંધા કરી નાખીએ દુર,
"ને મતફેર તમામ દુર કરીએ જરૂર.
"એવી ઉમદા મતલબ શકે લાવી બર
"ચુંટો તેવા તમમાંથી ચુનંદા નર,
"કરો ચુંટણી વિદ્વાનો સંભાલથી પુર
"સફળ થાય જેથી આપણી મકસદ જરૂર."

તે ચાલીસ હજારે આપી શાહને માન,
ચુંટયા ખુદમાંથી ચાર હજાર વિદ્વાન.
ન શાહ પામ્યો સંતોષ ને કીધો હોકમ,
હજાર ચારમાંથી ફરી ચુંટો તમ.
ફરી ચુંટણી થયી ત્યારે મર્દ ચારસો
ચુંટાયા હજાર ચારમાંથી અશો,
હતા જે ખબરદાર ને પુરા હુસ્યાર
ને પાક ઝંદ અવસ્તાના ભેદો જાણનાર.
પણ શાહની તો મતલબ હતી એજ બસ
કે ચુંટી ને ચુંટવા સર્વેથી સરસ.
તેથી તેને દીધું એક પાછું ફરમાન
ફરીથી ચુંટો કરી બારીક પિછાન.
તે ચારસોમાંથી બાકી ચાલીસ રહ્યા,
તોબી થયો બીલકુલ ન સંતોષી શાહ.

વધુ થવા ચોક્કસ કીધો એ હોકમ,
કે છેલ્લી કરો ચુંટણી હવે ઉત્તમ.
ચાલીસમાંના ચુંટાયા પછી બસ સાત,
પવિત્ર હતા જે ખરા નેકસિફાત,
ન પાપી વિચારો કે પાપી ન કામ
કીધાં જેમને કણુ ભર જીંદગી તમામ,
કીધા ન ખુદ સ્વપ્નેબી જેમને ગુનાહ,
સવાબનીજ સદા જેમને સાચવેલી રાહ.

થયા જ્યારે તે સાત પાકઝાદ નર
મહા અરદશીર શેહેનશાહ સન્મુખ હાજર,
કીધી શાહે મકસદ તેમને રોશન,
ઇરાન દેશની ખાલેસ દીન માઝદીઅન,
પવિત્ર ને સ્વચ્છ જેનાં ફરમાન અસલ-
માં, વખતના વેહેવાથી, થઇ છે ખલલ,
તે દીન તેની અસલી પવિત્રાઇમાં પુર
પૂરી સ્થાપી, કરવી છે આશકાર જરૂર.
પેગમ્બર જરાથુશ્ત્રની માઝદીઅન દીન
છે ખાલેસ, ખુબીવંત ને સાચી સંગીન,
એ ઇરાનની ખલકતમાં કરવા પુરવાર
મોઅ્જેજો બનાવો જે રેહે યાદગાર.

તે નેક અશો મર્દોએ રાખ્યું જરૂર
ભલા અરદશીર શાહનું કેહેવું મંજુર.
પોતામાંથી કીધો પસંદ નર એક,
અરદાએ વીરાફ જેનું નામ હતું નેક.
બાકી રહેલા છ જને ખોલી જબાન,
કહ્યું કે, "ઓ શાહ અરદશીર બાએગાન!
"આ અરદાએ વીરાફ અશો પરહેઝગાર
"કરી શકશે મોઅ્જેજાથી પુરવાર
"કે માઝદીઅન ધર્મ છે ખરો તમામ
"ને માઝદીઅન દીનના છે સાચાજ કલામ.

"તું જાણ, એ ઇરાન દેશના શાહ નામવર,
"વિશાળ તારી બુલંદ શેહેનશાહત અંદર
"છે અરદા સર્વેથી પરહેઝગાર નર,
"હતી જ્યારથી એની વર્ષ સાતની ઉમર
"ખોદાઇ જ્ઞાનના અભ્યાસમાં રહ્યો સામેલ,
"અમો સર્વેથી છે એ વધુ કાબેલ.
"અમો આ મોતેબર કામની અંદર
"મદદ એને કરવાને છઇએ તતપર.
"દેવા તમને આ બાબદ પુરી પિછાન,
"છોડી જશે તન અરદા વીરાફનો જાન,
"પ્હોંચી જશે રૂહ તેનું ખોદાની પાસ,
"પાછું બહેસ્તથી ફરતાં પુરાવાઓ ખાસ
"એવા લાવશે કે કુલ ઇરાન સરજમીન
"પુરી પામશે ખાતરી છે માઝદીઅન દીન
"ખરી પાક, ખાલેસ ને સાચી સંગીન."

અરદાએ વીરાફ પછી બોલ્યો નામદાર,
"ખોદાની ખુબીનો નથી કંઇ શુમાર;
"મોઅજેજો મુજ મારફત દેખાડશે ખોદા,
"ખલકની છોડાવવાને ગુમરાહીની રાહ."

પરહેઝગાર અરદાના સાંભળી સુખન
થયો શાહ અરદશીર અત્યંત મગન.
પેલા પાક મોબેદો ચાલીસ હજાર,
તેઓ સાથે પોતીકા સર્વ સરદાર
ને દરબાર કુલે લઇ તે શાહ નામવર
ગયો પાક આતશ બેહેરામ* અંદર,
ખોદાની કરવા બંદગી સર્વે સાથ,
નુરી*કેબલા સન્મુખ જોડી બેઉ હાથ.

---

* આતશ આદર ફરોબાહના મકાનમાં ગુસ્તાસ્પના વખતમાં આ પુરાણા આતશને કાબુલના પાહાડ પર લઈ જવામાં આવ્યો હતો. ફરાણીના અરદાએ વીરાફ નામા પ્રમાણે ઉપર જણાવેલી સભા કાબુલમાં મલી હતી એમ આ ઉપરથી જણાય છે.

વીરાફે ગોશલથી બદન કીધું પાક,
પદાન બાંધી સજ્યો સફેદ શુધ પોશાક,
પાક માઝદીઅન રીત મુજબ તૈયાર બની,
રહ્યો કેબલે આતશ સામ વાંકો નમી.

હતો મશગુલ આ કામમાં અરદાએ જ્યાર,
આવી પ્હોંચી સાત તેની બેહેનો તે વાર;
ને શાહનાં કદમ ઉપર મેલીને સર,
કીધી અર્ઝગુઝારી "ઓ શાહ નામવર!
"અરદાએ વીરાફથી છે અમને આધાર,
"એનોજ એકલો આશરો, એનાથી કરાર.
"ખબર અમને થઇ છે જે મોજેજો એક
"બતાવવા, છોડી જાયછે અમને તે નેક.
"ખબર નથી કરશે પસંદ શું ખોદા
"મોજેજો કરવાનો એનો સાહાસ આ!
"પણ આ જગત પાછો ન ફરે અગર
"જીવી કેમ શકીશું અમો ભાઇ વગર.
"ન હૈયાત અમારાં છે માદર, પેદર,
"છે આધાર અમારો બસ એની ઉપર."
મોબેદો ને શાહે તે બેહેનો નેકબખ્ત-
ને કહ્યું કે ધીરજ તમ રાખો આ વખ્ત,
ખોદા છે નેગેહબાન તમ ભાઇ ઉપર,
ના રાખો એને કાજ તમો ફિકર,
ધીરજ, હિમ્મત રાખો તમો બેગુમાન,
દિવસ સાતમાં ફરશે તે પાછો આ જેહાન.

તે આતશ બેહેરામમાં છ દસ્તુરો સાથ,
રહ્યો એકલો અશો અરદા નેકઝાદ.
ચોકી માટે ઊભા આતશ બેહેરામ બાહાર
કુંડાળું કરી મોબેદ ચાલીસ હજાર,
વળી ખુદ અમીરો સંગ શાહે અદલ,
કે પ્હોંચે ન તેમને જરાબી ખલલ.

કરી ખુદ બંદગી અરદાએ તમામ,
ગયો એક તખ્ત પર કરવા આરામ,
સોનાનું જે તખ્ત તેને માટે તે વાર
તે આતશ બેહેરામમાં કરેલું તૈયાર.
પછી તેના સાથીએ ભરી તમામ
આપી તેને દુઇનેલા હોમ–રસની જામ.
ખોદા પર એતેકાદ ને હુમત નેક
ધરી કહ્યું પીવા તેનો ભાગ એક.
બીજો ભાગ પછી આપ્યો હુખ્ત કાજ ફકત,
ને ત્રીજો ભાગ અરદાને આપ્યો જે વખ્ત,
વચન લીધું કરવા સદા નેક કામ.
શરાબ પીને કરતો હોય જાણે આરામ,
બેહોશીમાં રહ્યો તે સાત દીન ને રાત,
ને પેલા ૭ દસ્તુરો બંદગી સાથ
રહ્યા કરતા ચોકી, ને ચાલીસ હજાર
મોબેદોબી બંદગીમાં ઓસ્તવાર
રહ્યા ત્યાં, તે સાથ વળી પરવરદેગાર-
ની ચાહતા મદદ રહ્યા શાહ ને દરબાર.

થયા જ્યારે પુરા દિવસ સાત ને રાત,
લાગો આવતો હોશમાં અરદા નેકસિફાત.
હીલ્યું તેનું કાલખુદ ને થયો બેદાર,
હરખ પામ્યા સૌ તેના સાથી તે વાર.
ખુશાલીથી કીધી તેઓએ સલામ;
ને વાકેફ થયો જ્યારે શાહ નેકનામ,
તબી આવ્યો અંદર ને અરદાએ નેક-
ને આપી મુબારકબાદી અનેક.
કહ્યું "ઓ પરહેઝગાર, પાકીઝે નર!
"જે જે આવ્યો જોઈ તેનું બ્યાન જલદી કર."
જવાબ વાળ્યો અરદાએ "શાહ નેકનામ!
"હું અપવાસથી થાકી ગયો છું તમામ.

"ખોરાક તેથી લઈ તનની તાઝગી ખાતર,
"કરૂં અવ્વલ પરવરદેગારનાં શુક્ર,
"જે મુજ પર છે અપરંપાર મેહેરબાન,
"પછી જે જે જોયું છે મેં પેલી જહાન
"ને સાંભળ્યું છે, તેનું કરીશ હું બ્યાન."

ધરી બાજ, ખાણાને આપી ઇનસાફ,
"તેડાવો નવીસંદો," બોલ્યો વીરાફ,
"કે બેહેસ્ત ને દોઝખનો જે બોલું અહેવાલ,
"રોશન કરવા સર્વેને લખે તત્કાળ,
"વાકેફ થાય જેથી લોક આલમનાં તમામ
"ભલાંને ભલાઇનું કેમ આપે ઇનામ
"ને ભૂંડાંને ભૂંડાઇની કરે સજા
"પેલી જહાનમાં કેમ પાક પરવર ખોદા."

નવીસંદો બેઠો ધરી પુખ્ત ધ્યાન
વીરાફે જે દીઠું તે લખવા દાસતાન.
નીચે મૂજબ બોલ્યો પાક અરદા નેકનામ :
"જેવી મેં પુરી કીધી હોમ-રસની જામ,
ને કીરતારની ભક્તિમાં રોકયું મુજ મન,
કે લાગ્યો તુરત મારો જાન છોડી તન
ઉંચે ઉડી જતો બીજી જગ અંદર,
સરોશ યઝદ આવ્યો જ્યાં મને નજર.
પરસ્પર સલામ થઇ, ને બોલાવ્યો ખાસ
સરોશે ઇશારત કરી મને પાસ,
ને બોલ્યો "વીરાફ! તેં કરી દુર સફર
"તનોમંદ જગત છોડી આવ્યો ઉપર.
"તું આવ્યો છે ભલે આ મીનોઈ મુકામ,
"ખુશી છું તને જોઇને અરદા આ ઠામ.
"પુરો તારો વખ્ત થાય તેની આગળ ત્યાં
"તું આવ્યો છે શું કામ મીનોઇ જહાનમાં?"
કરી સેજદો આપ્યો મેં તેને ઉત્તર,

“સરોશ યઝદ ! જાણુ અરદશીર નામવર,
“ને દરબાર ને મોબેદ ને દસ્તુર વિદ્વાન
“તરફથી હું આવ્યો છું મીનોઇ આ જહાન.
“કે બેહેસ્ત ને દોઝખનું લઇ જ્ઞાન પુર,
“અધર્મ, અસત્ય કુલે કરીએ દુર,
“ને પાકીઝે પરવર જે એકજ ખોદા
“તેનેજ માનીએ અંતઃકરણથી સદા.”

સરોશ મારો કર ઝાલી બોલ્યો “વીરાફ,
અગર તુંજ મનશની હોય પાક સાફ,
ને નૈયત પવિત્ર જો હોય તારી તો,
ઉંચે ચહડવાની ઢબે રેહે ઉભો,
જેમ દાદરપર ચહડતાં પગ કરીએ ઉંચો.”
મેં તુરત તેમ પગ મારો ઉંચો કીધો.
પછી બોલ્યો સરોશ “જો ગવશની સાફ
“હોય તારી તો બીજો પગ ઉંચક વીરાફ.”
મેં કીધું તેમ, ફરી સરોશ બોલ્યો “ગર
“કુનશની હોય નેક તારી, કદમ એક ભર.”
મેં કીધું જેવું તેના કહ્યા સર કે
દીઠો ચીનવદ પુલની મેં આગલ મને.

છે જીંદગી ને મરણનો ચીનવદ પુલ,
દીઠો મેં તે પ્હોળો ને સપાટ બીલકુલ.
સરોશ બોલ્યો “કર હેઠે જગપર નજર.”
નીચે જોતાં મેં જોયું અશો એક નર-
નું રૂહ જે બની ખાકી તનથી છુટું
તુરતનુંજ, બીછાના પર બેઠું હતું.
તે ખુદ સાથ હતું બોલતું નીચલા સુખન,
“અશો પાક શખ્સો જે પામે મરણ,
“રૂહો તેમનાં બને છે ખરાં ખુશાલ ;
“મેં નેકજ કીધાં કામ, રાખી નેક ચાલ,
“ખોદાપર ઇતબાર ને ખોદાપર વહાલ,

તો જોઉં છું આજે ચીનવદ સપાટ વિશાળ.
સરસ સુંદર બાગ મને પડયો નજર,
જ્યાં ઉગ્યાં છે ફુલો અજબ, મનોહર,
પમરતાં જે જાણે કસ્તુરી, અંબર;
પવન ફુંકતાં દક્ષિણથી, આવી નજર
જવાન એક કુમારીની સુંદર સુરત,
અનોપમ હતી જે મનોહર મુરત,
લાંબાં તેનાં ઝુલફાંના કમાનદાર બાલ
પવનની લેહેંકી અંદર ઉડતા ખુશાલ.
તેણી પર ઠેડવી મેં મારી નજર,
નીચી દુન્યા પરનો પેલો અશો નર,
છુટું જેનું રૂહ મેં જોયું હતું ત્યાં,
તે રૂહ તરફ વધી તે સુંદર કન્યા.
ખાકી તનથી મોકળાસ પામેલું રૂહ,
તેણે હવે જોયું તે કન્યાનું મુહ.
મીઠાશ ને માયાથી પ્રકાશિત સુરત
જોઇ રૂહને આવી ઘણી ધીરજ, હિમ્મત.
તે બોલ્યું "તું કોણ છે, કર મને ખબર,
"જગત હાડમંદમાં સોહામણી સુંદર
એવી કન્યા દીઠી નથી ઉમ્રભર"
તે બોલી કન્યા "છું હું તુંજ નેક કેરદાર,
"અશોઈમાં કીધી છે તેં જીંદગી પસાર,
"તુંજ કુલ ભલાઈ, નેકીનો છેઉં હું આકાર.
"વિશ્વાસ, આશા, સખાવતમાં દીવસ સમાન
"તેં ગુજાર્યા તેનું હું જેમ કરૂં બ્યાન,
"તેમ તેમ મારી સુંદરતા વધે ઘણી.
"પાક આતશની કીધી છે તેં જાલવણી,
"પેગમ્બર અશો જરાથુસ્ત્ર સપીતમાન
"તરફથી મલેલા કાયદા માઝદીઆન
"મુજબ તેં ક્રિયાઓ કીધી બેગુમાન."

જે ખુશ રીતે કન્યાએ કહાડયા સુખન
તે સાંભળીને રૂહ બન્યું અતિ મગન,
હિમ્મતથી તેણીનો લીધો હાથમાં હાથ
ને કીધો પસાર ચીનવદ તેની સંગાથ.
કદમ પે કદમ તેઓ શેતાબ વધ્યાં,
લઈ હાથોમાં હાથ પાંચે બેહેસ્તે ચહડયાં.

સરોશે મારા હાથપર મુકયો નીજ હાથ,
તે પુલ ભણી પ્હોચ્યા અમ બને સગાથ.
અમે પુગ્યા તે પુલને શિખરે જયાર,
એક બાજુ દીઠી રોશની ઝલકાટદાર.
બીજી બાજુ જોયો બસ પુરો અંધકાર.
આવાજ એક અહડયો મારે કાને ત્યાર,
હતો જે આવાજ બહુ કઠોર. ભયકાર.
જોયો મેં એક સગ.* ચશમ ફેરવતાં વાર,
જે સગ કહાડતો હતો તે આવાજ કઠોર,
બંધાયલો પટા સાથે સોનેરી દોર.
તે પુલનો હતો જે ભાગ રોશનમંદ
ત્યાં સોનાની સાંકળથી સગ હતો બંદ.
તેનુ ભસવું એવું ભયંકર જબુન.
તીક્ષણ તેના દાંતો. ને એવું ઝનુન.
ભારે દેહેસ્ત લાગી બસ જોતાને વાર,
ચીરી નાંખી મારો એ કરશે શિકાર.
પણ આવ્યું મને મુજ પાક જીંદગીનુ ધ્યાન,
ને મનમાં હું બોલ્યો "શા કાજે હેરાન
"એ સગ મને કરશે' કાંય કરૂ ફિકર.
"જેને જીંદગી ગુજારી મે અશોઇજ અંદર?"

સરોશ યઝદે પછી કહ્યા સુખન,
મીઠા સ્વરથી મને આપી ઉત્તેજન,

* આ સગ વીષે ખોદાગામ બીન બેહરામના તેમજ કરાણીનાં અરદાએ વીરાફ નામામાં એક પણ બોલ નથી

"ઓ અરદા વીરાફ! ના કંઇ અંદેશો રાખ,
"ગુજારી છે જીંદગી એવી તેં પાક,
"નથી કઇ સબબ દીલે રાખવા ફિકર,
"પનાહ છે અહુરમઝદની તુંજ પર.
"અમ છઇએ તુંજ સંગ, દહમ, રશ્ન, આદર,
"ને વાય,* દીન, ને આસ્તાદ નેહું હાંહાજર."
તે યઝદો સંધા સાથ કીધી મે વાત,
નામ દેતાંને વાર પડયા નજર સાક્ષાત.
મેં પુછયું તેમને "કાંય આ સગ જોરેમંદ
"હ્યાં સાંકળથી ઝકડીને કીધો છે બંદ?
"છે રાખેલો એને અહીં શી મકસદ કાજ?
"ભયંકર કાંય કાહાડે છે એવો આવાજ?"
જવાબ આપ્યો મને સરોશે તત્કાળ,
"ધ્રુજાવે છે આહરેમન એ સાદ વિકાળ.
"છે ઝર્યંગ ગોશ નામ એનું, એનો આવાજ
"દેવો ધ્રુજે સાંભળતાં, ને થાય લાઇલાજ.
"તનોમંદ જગતમાંની જીંદગી દરમ્યાન,
"અગર કોઇએ કીધો હોય સગને હેરાન,
"દીધી હોય ઈજા કે લીધો તેનો પ્રાણ,
"હ્યાં અટકાવે તેને ઝર્યંગ ગોશ, જાણ;
"શેતાબ પુલપર વધતો અટકાવે છે હ્યાં.
"ફરે પાછો તું, ઓ વીરાફ, દુન્યામાં,
"સંભાળ સગની કરવાને સૌને સમજ
"તું આપજે જાણી તારી ફેન એ ફરજ."
સરોશ વળી પાછો ધરી મુજ હાથ
તે પુલને પેલે પાર લઇ વધ્યો સંગાથ.
હવે મેહેર યઝદનું ત્યાં જોયું મે તખ્ત.
ઉભો હતો પાસે રાસ્ત રશ્ન નેકબખ્ત.

* રામ યઝદ.

જેના હાથમાં ઇનસાફ્નો કાંટો* હતો,
શુદ્ધ કંચનનો ઉત્તમ બનાવ્યો હતો.
તેની ડાબી જમણી બાજુ પાંચ હજાર
ફિરેશ્તાઓ ઉભા હતા અર્ઝ ગુઝાર,
જેઓની અરજપર લક્ષ આપતો તુરત,
લખી હોય તો વાંચતો પલક એકમાં ઝટ.
સલામ મેં કીધી તેમને કરી આદાબ,
જેનો દીધો તેઓએ મને જવાબ.
ફરી વળી તેઓ સહુ મારી અતરાફ,
સવાલ કીધો મજને "ઓ અરદા વીરાફ!
"હજી તારો પુરો થયો નથી વખ્ત,
"તો આવી કેમ શકયો તું અહીં, નેકબખ્ત?
"કઇ તરેહ તું આવ્યો આ દુરને મકાન?
"કેવી રીતે પ્હોંચ્યો તું ઉંચે આ સ્થાન?"
ઉત્તર આપ્યો મેં "તે પાક પરવરદેગાર-
"ની મેહેરથીજ હું આવી શકયો છું આએ બાર.
"ઇરાન દેશના શાહ અર્દશીર બાબેગાન,
"તથા તેના મોબેદ, રૈયત, પીર, જવાન-
"ની ખાહેશથી આવ્યો, જોઉ બેહેસ્ત ને દોજખ-
"ના ભેદો, કે દુર થાય ગુમરાહી ને શક,
"સચ્ચાઇ પાછી જગતમાં તેથી પંથરાય,
"અધર્મ ને નાસ્તીકપણું દુર થાય."

આ વખ્ત પેલું રૂહ ફરી પડયું નજર,
તથા પુર ભભુકદાર રોશની અંદર
મેં દીઠાં બીજા રૂહ, મુજ ખેશીઓ તે
પાક જરથોસ્તી દીન મુજબ ચાલેલાં જે.
આવી મારી નજદીક હરખ, ખુશી સમ,
તે બોલ્યાં કે "હાડમંદ ધરતી ચોગમ

* વીરાફે ઇનસાફનો કાંટો જોયો એટલે વીરાફને નેકી તથા બદીની હકીકત જાહેર થઇ.

"જ્યાં પાપ અને દુ:ખો ઉભાય બેશુમાર,
"શું ત્યાંથી તું પામ્યો છે અહીં પુલ ગુઝાર?
"આ મુલક સુખ્યારો જોવા આવ્યો તું,
"જયાં અખંડ સુખ સીવાય નથી બીજું?"
એમ ચાલી વાત ને બહમન અમેશાસપંદ,
આવી, ધરી હાથ મારો, બોલ્યો "બુલંદ
સોનેરી તે તખ્ત જેનું અર્શ-કુરસી નામ
દેખાડું તને, ચાલ." આ બોલી કલામ,
વધુ ઊંચે મને લઇ ગયો બહમન;
ત્યાં જોયું મેં તખ્ત, નથી મુજપાસ સુખન
અજબ જેની ઝલેહનું કરવા વર્ણન.
બહુ હર્ષ અને માનથી ઉભાયું જીગર,
ફિરેશ્તા અસંખ્ય દીઠા ત્યાં હાજર.
સરોશ યઝદ બોલ્યો ફરી મુજ ગમી
"ખોદાના આ તખ્તને કર સેજદો નમી."
અતિ માન ને આભારી દીલે શેતાબ,
નમન તખ્તને કીધું, બજાવી આદાબ.

સરોશ પાછો લઇ ગયો ચીનવદ ઉપર,
જે પુલની એક બાજુ મુજ આવ્યું નજર,
બહુ મ્હોટું ટોળું, વસે ઢાંકેલાં અંગ.
સરોશને મેં પુછ્યું, "છે કોણનો આ સંગ.?
ને શા સારૂં એકઠાં થયાં આ મકાન?"
સરોશ બોલ્યો સ્થળ આ છે હમેસ્તગાન.
યા બેહેસ્ત પેહેલું: જે સંધાં જોય છે રવાન
રોજે રસ્તાખેજ તક રહેશે આ મકાન,
સવાબ તથા પાપ એમને કીધાં સમાન.
ઠંડી, ગરમી ત્યાં તેમને સોસવી પડે,
જોઈ એવી ખુદ હાલત ઉદાશીમાં રેહે.
સવાબનું ગુનાહથી હોય જ્યાદા પ્રમાણ,
કે પાપ હોય સવાબથી વધુ તો, તું જાણ,

તે મુજબ મલે બેહતર, બદતર મકાન."

બીજું બેહેસ્ત, જેનું સતર પાયા નામ,
સરોશ સાથ ગયો હું હવે તે મુકામ.
ઘણું લોક જમા થયલું હતું તે ગમ,
રોશન જેમના ચેહેરા સેતારા કીસમ.
"એઓ કોણ? જમા કાંય આ મુકામ અંદર?"
સવાલ મેં કીધો. સરોશ બોલ્યો ઉત્તર
"આ રૂહો તું જોય છે તે તેઓનાં જાણ
"જે જીવતાં હતાં ત્યાર હતાં દોલતવાન.
"એ દોલતથી એઓએ કીધું કલ્યાણ,
"પણ જોઇએ તેથી કીધું ઓછે પ્રમાણ.
"એમ નહીં કે વધુ કરવા હતાં નારાજ,
"ઓછું કીધું કેવળ આલસાઇને કાજ.
"સબબ એ એઓને અહીં રાખેલાં છે,
"મથક એ ન હરગેજ છોડી શકે."

ત્રીજું બેહેશ્ત, જેનું છે માહપાયા નામ,
સરોશે ત્યાં લઇ જઇ દેખાડયું મુકામ.
રૂહોનું ટોળું મ્હોટું જોયું તે ગમ,
ચહેરા જેના ઝમકે પુનમ-ચંદ્ર સમ.
"આ કીયું મકાન છે ને કોણનાં આ રૂહ?"
મેં પુછયું સરોશને, ફેરવી મારૂં મુહ.
સરોશ બોલ્યો "માહપાયા બેહશ્ત એ કેહવાય,
"અશો છે એ રૂહો જે અત્રે દેખાય;
"મનશની હતી પાક તેમની, મગર
"કીધી રબની ભક્તિમાં ગફલત, કસર;
"હમેશ રહેશે સંધાં એઓ આ મુકામ,
"પણ યાદ આવશે અંતઃકરણમાં મુદામ
"હજુ વધુ શાદકામ થઈ શકતે જરૂર,
"હજુ પ્હોંચતે ઊંચે મુકામ પુર-નુર,
"ફરજ ધર્મની જો બજા લાવતે પુર."

આગળ ત્યાંથી વધી અમ પ્હોંચ્યા મકાન,
નુરી જેનો ઝલકાટ ખોરશેદ સમાન,
ચડી ન શકી જેપર મારી નજર,
હતાં ત્યાં રૂહો, સજી વસ્ત્રો સુંદર,
બેઠેલાં શુદ્ધ સોનાનાં તખ્તો ઊપર.
"કીયું આ મુકામ છે?" મેં કીધો સવાલ.
"સવાબ શું કીધાં, ઓ સરોશ! કહે અહેવાલ,
"કે પામ્યાં એ રૂહ આવું ઉત્તમ મકાન,
"જયાં તખ્તનશીન બેઠાં છે શાહો સમાન?"
સરોશ બોલ્યો, "છે આ પ્રતાપવંત મુકામ
"ચોથું બેહેસ્ત જેનું ખોરશેદ પાયા નામ.
"જે રૂહોને અહી જોય છે તું તખ્તનશીન,
"ખાકી જગમાં ચાલ્યાં મુજબ પાક દીન.
"તમામ જીંદગીભર અશો કીધાં કાર,
"સુખન રાખ્યા નેક ને નેક રાખ્યા વિચાર;
"સેવટ સુધી દીનમાં રહી એોસ્તવાર,
"કીધી ખંતથી ધર્મની ફર્ઝો અદા ;
"સખાવતમાં હાથ રાખ્યો છુટો સદા.
"ઇનામ તેમને મલ્યું આ બેહેસ્તે બુલંદ,
"દીદાર એમના એ ખાતર છે નુરમંદ."

ત્યાંથી વધતા પ્હોંચ્યા એક રોશન મકાન,
ભભુકદાર ઝલકાટથી હોશ થઇ હેરાન.
એ એજમતી ઝલકાટનું શું આપું બ્યાન,
જે ઝલકાટ જોતાંજ ભુલી ગયો ભાન.
"ઓ અરદા!" સરોશ બોલ્યો "હુશ્યાર કરદેલ,
"છે હોરમઝદ દાદારનો મીનોઇ આ મેહેલ.
"જોડી તારા હાથો, બજા લાવ આદાબ,
"નમી કર સેઝદો, ઓ અરદા, શેતાબ!"

નમાવ્યું નીચું મારૂં અદબથી સર,
આભારી લાગણીથી ઉભાતે જીગર.

આવાજ ગેબી તે વેળા પડયો મુજ કાન,
સમાયલો મીઠાશ જેમાં અમૃત સમાન.
તે આવાજે સરોશને કીધો હોકમ,
"સરોશ આપ વીરાફ્ને સમજ હર કીસમ:
"બતાવી બેહેશ્ત અને દોજખ મકાન,
"આપ નેકી ને બુરાઇના બદલાનું જ્ઞાન."
તે આવાજના મીઠાશે ખુલ્યું જીગર,
ફરી આવ્યો પુર પાછો હું હોશ અંદર.
સરોશે મને આપ્યો મીનોઇ ખોરાક,
હું જમ્યો ધરી બાજ, કરી હાથ પાક.

ફરી ફરી કુરનશ, અમે કંઇક કદમ
પાછળ હટયા, જયારે નજર પડી અમ
ઝલકમંદ ખોરરેહ, કે જેની અંદર
અરદીબેહેસ્ત અમેશાસ્પંદ આવ્યો નજર.
પગે પડતાં અટકાવી મને, નેકનામ
અરદીબેહેશ્તે કીધી મને ખુદ સલામ;
ને કાળજીથી પુછી ખેરઆફીયત, ખબર,
ને બોલ્યો "એ અરદા, ભલા અશો નર!
"છું ખુશી તને જોઈ આ યઝદો સાથ,
"પરંતુ છું દલગીર યાદ આપવા એક વાત,
"કે મેલી છે તેં પાક આતશ ઉપર
"લીલી કાઠી." મેં તરત આપ્યો ઊત્તર,
"નથી યાદ મને ને છું બેખબર
"કે પાડયો છે આજાબ મેં આતશ ઉપર.
"મગર રહીશ હવેથી ખબરદાર પુર,
"તુંજ કેહેવાપર કાળજી હું રાખીશ જરૂર,
"ને કાઠી ઉત્તમ અને સુકી નરદમ
"હવેથી પાક આતશપર બાળીશ હરદમ."
અરદીબેહેસ્ત બોલ્યો "વીરાફ નેકઝાદ!
"આ કાયદો રેહવો જોઇએ હમેશાં યાદ—

"કે કાંઠી બાર મહિનાની સુકી શિવાય
"પવિત્ર આતશપર ન હરગેજ બળાય."
હવે તે ફિરેશ્તાઓ, ઝાલી મુજ હાથ,
મને એક તલાવ ગમ દોરી ગયા સાથ.
લીલી કાંઠીનાં લીલાં પાણી જમાવ
થઈ બન્યો હતો તે ગંધીલો તલાવ.
અરદીબેહેસ્ત બોલ્યો કે "રાખ પુખ્ત ધ્યાન!
"સુકીજ કાંઠી બાળવાનું કહેજે ફરમાન."

ગયા અમો ત્યાંથી પછી એક મુકામ,
તે પાંચમું હતું બેહેશ્ત, ગરોથમાન નામ;
નુરી જેની રોશનીનો ભારી ચમકાટ,
હીરા ને યાકુતોનો એટલો ઝમકાટ,
કે ઉગ્યો હોય આફતાબ મધ્ય આકાશ,
વધુ જયાદા તેથીબી ત્યાંનો પ્રકાશ.
દેખાવ એવો નૂરમંદ હતો તે ગમ,
ઝમકતી વીજલી ગોયા ચાલુ ઝમઝમ.
મેં પૂછયું, "મથક છે આ કયું બુલંદ?
"જવાહીર છે કીયાં આ આવાં નુરમંદ?"
સરોશ બોલ્યો, "જેમનાં હતાં રાસ્ત ઇમાન,
"છે તેઓનું ગરોથમાન રોશન મકાન.
"જગતમાં કીધાં તેમને સદગુણી કાર,
"જવ્હેર રૂપ જોય છે તે હ્યાં જલેહદાર.
"એવાં બન્યાં રૂહ તેમનાં પાકીઝેહ પુર
"કે થાકે તુંજ આંખો જોતાં તેમનું નૂર."

ફિરેશ્તા બન્ને તે મારા નેગેહબાન,
દોરી ગયા સાથે છટ્ઠાં બેહેશ્ત—મકાન.
અસર રોશની હતું ખુદ તે બેહેશ્તનું નામ,
ઘણાં રૂહનું હતું તે સુખી મુકામ.
તાજ સોનેરી મેળેલાં તેઓને સર,
રૂપેરી ને કસબી પોશાક તન પર,

ચહેરા તેમના નૂરમંદ ખોલેલા પુર ;
કીધી તેમને મારી પર નજર મધુર,
થયું જેથી જીગર બહુ મારૂં ખુશાલ.
મેં પૂછયુ, "ઓ યઝદો! કહો તમ એહેવાલ,
"આ ટોળો કોણ? કીધાં શું નેકીનાં કામ
"એવાં ઉમદા કે પામ્યાં બેહેસ્તનું ઇનામ?"
તે યઝદોએ આપ્યો એવો ઊત્તર—
"આ તેઓનાં રૂહ જેમને ગેતી અંદર
"સખાવતમાં હાથ રાખ્યો લાંબો સદાય.
"લાયક કામમાં વેળાસર આપી સહાય,
"ખરાં કામ પરોપકારનાં કીધા હમેશ.
"બતાવી ન ઇતરાટ. ગરૂરી ન લેશ.
"શોધી બાળક નાવારસ, વિધવા મોહતાજ,
"રાખી પાક દિયાનત, ધરી હૈયે દાજ.
"વધુ નથી કેહેવાની અમને જરૂર,
"હતી એમની જીંદગી અશોઇથી પુર."
ભલાં એમનાં કામનો આ બદલો ઉમદા
જોઇ, ખુશીની લાગણી થઇ દિલે બરપા ;
મુજ હૈયામાં ઉત્પન્ન થઈ એવી ખાહેશ
"અહા, કેવું મજેહનું જો રહું ત્યાં હમેશ!"
ગયો પામી સરોશ મુજ મનનો તુરંગ,
ધરી હસ્ત મારો તે લઇ ચાલ્યો સંગ.

દીઠી બીજી ટોળકી કે જેઓના ચહેર
દીપાયમાન દીઠા રોશન આફતાબની પેર.
પોશાક રંગીન તેમના એવા જલેહદાર,
ગોયા ખુદ રોશનીથીજ વણ્યા તૈયાર.
સહુ બેઠલા તખ્તોપર બિરાજમાન,
નૂરી તેમના ચહેરા સૂર, ચંદ્ર સમાન.
હતા ખુશ કરતા વાતચીત પરસ્પર
બહુ મલકાતે મુખે ને હસ્તે જીગર.

કીધો સરોશ યઝદને મેં સવાલ,
"સુનાવો મને એ ટોળાનો એહેવાલ."
તે યઝદે આપ્યો મને એમ જવાબ.
"એ લોકોએ કીધાં છે ઉત્તમ સવાબ.
"હતા એઓ હેરબદ અને પહરેઝગાર,
"પાક આતશને કાળજીથી રોશન રાખનાર,
"ને દીન આઇનની ફરજોમાં પુર ઓસ્તવાર.
"આજાબ પાણીનેબી ન દીધો બિલકુલ,
"હર ગેહગેહની બંદગીમાં રહેતા મશગુલ.
"રાખી પાંચે ઇંદ્રિપર કાબુ મક્કમ,
"પવિત્રાઇથી કીધી ખુદ જીંદગી ખતમ.
"એવી સાત્વિક એઓની અશોઇને કાજ,
"મેળવ્યું છે એમને આ બેહેસ્ત સરફરાજ."

હજી ભર્યાં આગળ અમોએ કદમ,
ને આવી અમ પ્હોંચ્યા વળી બીજી ગમ,
ઘણાંએક રૂહો જ્યાં હતાં જમા,
સફેદ શુદ્ધ પોશાક હતો અંગમાં.
જવ્હેરાત ને મોતી અતિશ મુલ્યવાન
શણગાર અર્થે સજી, હતાં દીપાયમાન.
હવા અંદર ફરતાં ફિરેસ્તા સમાન.
ચહેરા પર એવો હતો રોશન ઝલકાટ,
જાહેર જેથી જણાતો દિલનો હરખાત.
"છે આ કોણનાં રૂહો?" મેં કીધો સવાલ,
"બેશક એઓ દીસેછે બહુ જાહોજલાલ.
"કીધાં એમને એવાં ક્યાં નેકીનાં કાર,
"ફરેછે કરી આવો બેમુલ શણગાર,
"ઇનામ મેળવી આવું ખુશ બેહેસ્ત-દ્વાર?"
તુરત મને આપ્યો સરોશે ઉત્તર,—
"છે બાદશાહો આદેલનાં રૂહ બખ્તાવર.
"હતો રાસ્ત એ શાહોનો એતેકાદ,

“ઇનસાફ આપી ચોખ્ખો, રહેતા દિલથી શાદ.
“રૈયતના ભલાં માટે પુર કાલજીમંદ,
“ગરીબની લેવા દાદ કરતા પસંદ.
“જે લાયક હોય તેમના પર કરતા બક્ષેશ,
“ભુંડાને દેતા શિક્ષા ઘટતી હમેશ.
“જે કીધાં એઓએ રૂડાં, નેક કાર,
“મોબેદોને આપ્યો આશ્રય ને આધાર,
“બજાવી બેહેતર દીનની ક્રિયા તમામ,
“તે સર્વેનો મેલવે છે બદલો આ ઠામ.”
ખુશાલી થઇ ઉત્પન્ન મુજ દિલે તમામ.
કે પામી નેકી તેમની આવું ઇનામ!

મુજ સાથીઓ લઇ ગયા દોરી મને
બીજાં એક બુલંદ બેહેસ્તની કને.
રૂહોની ટોળી પડી મ્હોટી નજર,
બિરાજેલી સોનાનાં તખ્તો ઉપર.
બીછાવેલી તખ્તોપર ગાદીઓ ખાસ,
ફિરેસ્તા ઉભેલા તે તખ્તો આસપાસ,
મકાન તે હતું કંઇ ઓર ભપકાદાર.
મેં પુછયો સરોશ પાકને સવાલ તે વાર,
“કીધાં શું એઓએ એવાં રૂડાં કાર
“કે મહાભારત પામી જ્યાં આવું ઇનામ,
“બિરાજ્યાં છે તખ્તોપર સુખરૂપ તમામ?”
સરોશે કહ્યું, “દસ્તુર ને મોબેદાન
“પહરેઝગારનાં છે આ પાકીઝેહ રવાન.
“કીધાં એમને યોઝદાથરેગરી કામ,
“સાબુત પાળ્યાં ધર્મનાં ફરમાન તમામ.
“મુવક્કલ છું ખાસ હું એઓની ઉપર,
“કરૂં વૃધ્ધિ એઓનાં સુખની અકસર.
“કરે દીની ફરજમાં જે કોઇ ગફલત,
“ખચીત છું તેવાનો હું શત્ર સખત.”

વધ્યો હું આગળ, કરી તેમને સલામ,
હતા મારા સાથી બેઉ યઝદ નેકનામ.
આવી પ્હોંચ્યા અમે એક ઉમદા મકાન,
દીઠાં જ્યાં અશો ઓરતોનાં રવાન.
પોશાક તેમના કિમતી કસબદાર જરરીન,
હીરા મુળ્યવાન, મોતી, જવ્હેર રંગીન.
સોનાનાં જડાવદાર પેહરેલાં તાજ,
ખુશીભર્યાં તેમના ચહેરા સરફરાજ.
મજાહ ને રામશનીમાં હતાં મશગુલ,
ફિરેશ્તાઇ બચ્ચાં સમ નિર્દોષ બિલકુલ.
મેં પુછ્યું સરોશને. "આ નારો સુંદર
"છે કોણ આ મકાને આવાં બખ્તાવર?
જવાબમાં એના બોલ્યો સરોશ નેક,
"છે રૂહ એ ઓરતોનાં જેઓએ ટેક
"ને મર્યાદા જાળવી, આચાર ને વિચાર-
"માં રહ્યાં ખુદ ખાવિંદને ચુસ્ત વફાદાર.
"ન નેકીની રાહથી ઉઠાવ્યું કદમ,
"ગરીબાઇમાં પણ પામી સંતોષ હરદમ.
"બાલેસ દીન માઝદીઅસ્નાનના કલામ
"મુજબ એ ઓરતો વરત્યાં તમામ.
"પાક પરવરદેગારે આ નેકીને કાજ
"આ બેહેશ્તમાં એઓને કીધાં સરફરાજ."

અતિશ આનંદ પામ્યો હું સાંભળી આ બ્યાન,
દુવા દઇ, મેં છોડયું તે ભવ્ય મકાન.
મુજ સાથીઓ સંગ પ્હોંચ્યો બીજે મુકામ,
કદાવર જોયાં જ્યાં રવાન નેકનામ.
આફતાબ, માહતાબ કરતાં વધુ જલેહદાર
હતા તેમના ચહેરા, ને દીસે શણગાર
સોના ને ચાંદીનો ઘણો ભપકાદાર.

કિમતી નંગથી મઢેલાં જંગી હથ્યાર-
કંઈ ગુર્ઝો ને તલવાર ને નેજા ખંજર-
તે જગ્યે ચોબાજુ મુજ પડયાં નજર,
જે લઇ તેઓ ફેરવતાં ખુશાલ જીગર.
થયો બહુ મઘન જોઇ હું તેમનાં દીદાર,
દરેક મુખે દીસતો ભલાઇનો ભંડાર.
મેં સાથીઓ મારાને કીધો સવાલ,-
"આ કોણ ટોળો છે તેમનું બ્યાન કરો હાલ.
"કે આવું છે ઉત્તમ એઓનું મુકામ,
"જ્યાં સુખરૂપ ભોગવેછે એશ ને આરામ."
જવાબ મલ્યો "છે આ તેઓનાં રવાન
"હતા જેઓ જંગી, શુરા પહેલવાન.
"ઘણા થયા એમને હાથ જંગમાં બેજાન,
"મગર કોઇને કીધા ન નાહક હેરાન.
"ગુજારી ન જાસ્તી, ન જુલમ હરગેજ,
"ખોટી કોઇ ખરાબીથી રહ્યા પરહેજ
"બાળક નાવારસ, તેમજ વિધવા લાચાર,
"પનાહ પામી એમની રહેતાં બેઆઝાર.
"ગરીબો ને દુઃખીની દાઝ તેમને દીલ.
"સહાયે જવા તેમને જાણતા ન ઢીલ.
"અહુરમઝદને કામ તેમનાં પડયાં પસંદ,
"મીનોઇ જહાનમાં આપ્યો દરજ્જો બુલંદ."

તે યઝદો બન્ને. મારા નેગેહબાન,
ગયા લઇ મને હવે જુદે મકાન.
રવાનોનો ટોળો જ્યાં પડયો નજર,
જમા થયલા મીનોઇ તે મુકામ અંદર.
બહુ બોહોળો બગીચો હતો રોનકદાર.
તરેહવાર ઝાડોની લાંબી અલગાર,
ઉભાઇ રહેલાં લચલચતાં ફુલો ને ફળ,
ઝરફતાં ઝરણો, નાળાં નિર્મળ,

પાણી તેમનાં પમરતાં અત્તરની પેર,
તળેટીએ તેમની ઝલકતાં જવ્હેર,
ને સોનેરી, રૂપેરી મચ્છી સુંદર
ચલકતી ઝલક ઝક પાણી અંદર.
બેરંગી પંખેરાંથી ડાળીઓ પુર,
સરોદ કાહાડતાં કંઠેથી જેઓ મધુર.
ઘણાએક ગવૈયા બગીચા અંદર
માનોઇ ગાયન ગાઇને મગજ કરતા તર.
વળી બીજા કેટલાક લઇ ગાયન સાથ તાલ,
મજેહ સાથ કરતા હતા નાચ ખુશાલ.
બસ રંગ, રાગ, રામશનીની લેહઝત હતી.
બસ અત્તર ને ખુશબોની લંપટ હતી.
"રે કોણ આ સુખી લોક, કહો મને તમ,"
મે પૂછ્યું, "જે ભોગવે છે આ સુખ ઉત્તમ?
"એ લોકોએ કર્યાં એવાં તે શાં કામ,
"કે મેળવ્યું એવું અનોપમ ઇનામ?"
મુજ સાથીઓ બોલ્યા કે "દુન્યા અંદર
"ઘણા એમને માર્યાં બુરા ખરવરતર.
"ઝેરી જંતુ, સર્પો, ને જાનવર બુરાં,
"જે માનવીને દેતાં હલાકી પુરાં,
"કીધો ઘણો તેઓનો એઓએ નાશ.
"આ બેહેશ્તનું ઇનામ તેથી પામ્યા છે ખાસ."

તે દિલબંદ જગ્યાપર ચોહોંટયું મુજ મન,
ને ખાહેશ હૈયામાં થઈ એવી ઊત્પન્ન,
કે આ ટોળો જેમને ખરવસ્તર ખરાબ,
ઘણાં દેતાં જે માનવીઓને આજાબ,
તે માર્યાં ને મેળવ્યું આ બેહેશ્ત ખુશાલ.
તેમ હું બી એ બેહેશ્ત પામું એઓ મિસાલ.

પછી પાક સરોશ અને અરદીબેહેશ્ત
દોરી લઇ ગયા મને નવે એક બેહેશ્ત.

તે સ્થળ બહુ રમણિય, મનોહર હતું,
છવાયલું લીલોતરીથી સુંદર હતું.
દેખાવ દિલપઝીર જોઇ મેં માન્યો આભાર,
કરી યાદ અહુરમઝદની માયા અપાર.
ત્યાં તુળસી ને લીંબુ, મોસમ્બીનાં ઝાડ,
ખુશ સોહોડમ ફેલાવી, દેમાગ કરતાં શાદ.
દરખ્તો બુલદના ઠંડ છાંયા હેઠળ
ઘણાં રૂહો હતાં, કે જેમની આગળ
ઘણી નારો ચહેરેનમુન નવજવાન,
શિકલ રૂપવાન બીજના ચંદ્ર સમાન,
ખડી હતી તેઓની બરદાસ્તને કાજ,
સજી અંગે રૂપેરી, સોનેરી સાજ.
ગવૈયા વાજીંત્રો વગાડતા હતા,
સરોદો મધુર કંઠે કાહાડતા હતા.
હતો મનમોહક એવો દેખાવ ઉત્તમ,
કે બસ હું પોકારી ઉઠયો એકદમ,
"આહા! કેવાં બેહેસ્ત છે, એકેકથી સરસ!
"કેવાં ખુશનુમા, અરે કેવાં દિલકશ!"
દેખાવ હતો પુરો ખરો ખુશખુશાલ,
હું બોલ્યો, "ઓ યઝદો! કહો તમ એહેવાલ,
"છે આ ટોળાં કોણ કરતાં આવાં આનંદ?
"બેશક એમનાં કામ હશે અહુરમઝદ-પસંદ."
સરોશ બોલ્યો, "એ હતા રંક ખેતીકાર,
"પણ નેકીને રસ્તે રહ્યા ઓસ્તવાર.
"કીધી ખેતીકારીની ફરજો અદા,
"ધીરજ સાથે ખંત રાખી દિલે સદા.
"કીધાં ઝાડો ફળદાર કરી પરવરેશ,
"રાહ સાચવતની ગેતીમાં રાખી હમેશ.
"સફંદારમદ છે એમનો પાસબાન,
"માની જે અમેશાસપંદનું ફરમાન,

"તું જોય છે તેમ એઓની કરવા ખિદમત,
"છે અબલા ફિરેસ્તા ખડાં ખૂબસૂરત."
સફંદારમદ પડયો મારી નજર,
કીધો સેજદો તેને મેં ઝુંકાવી સર;
ને બોલ્યો હું, "ઓ નેક અમેશાસપંદ!
"કેવાં આ ઉંચે બેહેસ્ત રૂહ નેક-પસંદ
"તુંજ રક્ષણે ભોગવે છે સુખો બુલંદા"

સરોશની પનાહ સાથ હું વધ્યો આગળ,
ને 'હોંચ્યા અમો વળી બીજે એક સ્થળ,
ઘણા જ્યાં રવાનો હતાં તખ્તનશીન,
જવ્હેરાતથી જેબદાર જે તખ્તો જરરીન.
દીસે દબદબો મ્હોટા શાહો કિસમ,
રસાલા ખડા તેમની પિઠે હરદમ.
પોશાક તેમના કિમતી, ઉમદા, સરફરાજ,
દર તખ્ત પાસે અસ્પ એક શણગારેલો સાજ.
એ સુખરૂપ રવાનોથી હું ખુશ થયો.
બારરેહદાર દીદાર જોઇ તાજુબ રહ્યો.
મુજ પાસબાનોને પછી પૂછયો સવાલ,
"સુનાવો મને આ રૂહોનો એહેવાલ,
"ચહેરા જેમના છે સંતોષી, ખુશ ખુશાલ,
"ને ભોગવે છે મરતબો શાહો મીસાલ."
જવાબમાં સરોશે કહ્યું આ રવેશ,
"છે રૂહો ગોવાળ્યાનાં, જેમને હમેશ
"પશુઓ ને ગોસપંદનું કીધું પોષણ,
"બુઢાપા ને મંદવાડમાં લીધી જતન;
"બચાવ્યા ફાડી ખાનાર હેવાનથી જાન,
"ને આપ્યું રક્ષણ જ્યારે ફુંકતાં તોફાન;
"બપોરના ટપોટાથી બંચાવ કીધો,
"ગરીબ ને ગરજવંતને આશરો દીધો.
"ભલાઇનાં કીધાં કામ એવાં બેશુમાર,

"જે કાજ એમને મળ્યોછે અત્રે કરાર.
"ભલાં એવાં કામ છે ખોદાને મંજુર,
"તે બક્ષે છે એવાંને બેહેસ્ત પુરનૂર."

સરોશે સમજ આપી આ સવિસ્તર,
ને બોલ્યો પછી તે ધરી મારો કર,
"રે લઈ જા, તું લઈ જા, એ અરદા નેક નર,
"ખોદાપર વિચાર તુંજ ને ત્રણ પગલાં ભર."
જેવો મેં બજાવ્યો આ તેનો હોકમ,
કે જઇ પ્હોંચ્યો સાતમે હું બેહેસ્ત એકદમ.
બગીચો વિશાળ એક પડ્યો નજર,
જેના દ્વારો સોનાનાં નરદમ નક્કર.
તરેહવાર સુગંધવાળાં ફુલો ને પાન,
જે સુગંધથી થઇ મારી અક્કલ હેરાન.
ગોલાબ ને સુસન ને શોભિતાં સુમ્બુલ.
તરેહ તરેહ ખુશબોદાર, રંગારંગ ફુલ,
મોસમ્બી ને સંતરા ને રસદાર અંગુર,
અનાર ને ઉત્તમ બીજા મેવા ભરપુર
ને તાજગી બક્ષનાર બીજાં બીજાં ફળ,
બેશુમાર ઝાડો પર ઊભાય થલ થલ.
પરંદાંઓ એકેકથી અત્યંત સરસ,
પિછાં, કલગીર જેઓનાં રંગીન દિલકશ,
સુરીલાં જે કંઠે લેતાં તાન મધુર,
તે જોઇ, સાંભલી થયું દિલ આનંદથી પુર.
ને આભારની લાગણીથી હું ઉશ્કેરાઇ,
વખાણ કરવા લાગ્યો તે શક્તિ એલાહી,
પેદા જેથી થઇ આવી ઉત્તમ નવાઇ.

થોડું આગળ વધતાં પડી મુજ નજર
દમામદાર એક મ્હોટી ઇમારત ઉપર,
ઝલકાટ જેનો જાણે સૂર્ય તેજ્દાર,
જવ્હેરો જડેલાં જે પર બેશુમાર.

એક તખ્ત હતું ખાલેસ સોનાનું નરદમ,
બિછાવેલા ટકીઆઓ રેશમી નરમ.
જરાથુસ્ત્ર બિરાજેલો હતો તે તખ્ત,
તેની પાસ ઉભેલા બેટા નેકબખ્ત,
ભલા એસદવાસ્તર અને ઉર્વતતનર
તથા હવરેચીથ્ર, ત્યાં હતા હાજર.
તે ઉપરાંત ગયોમર્દ ને જમશીદ શાહ,
અનેક બીજા પવિત્ર વિદ્વાનો મહા,
જરાથુસ્ત્ર અશો પેગમ્બરની પાસ
દીઠા જાયનશીન મેં તે મુકામે ખાસ.
મુજ દિલે થઇ પેદા એક આરજુ તે વાર,
"કુલ જેહાનના ખાવીંદ, ઓ પરવરદેગાર!
"નામાંકિત આ નરોમાંજ રાખ મારૂં ઠામ!"
મુજ પાસબાનોને કહ્યું "ઓ નેકનામ!
"ઓ યઝદો પાક! બસ હું રહું છું આ સ્થાન,
"નથી ચહાતો ફરવા ફરી બાકી જહાન."
સરોશ બોલ્યો ત્યારે, "અરે અશો નર,
"ખોદાને તુંજ અંતઃકરણ છે ખબર.
"સવાબનાં બજાવ્યાં છે તેં જે જે કામ,
"બક્ષશે તે કાજ બેશક નૂરી આ ઠામ.
"પણ હોરમઝદના પ્યારા, અરે નેક નર!
"છે કામ તુંજ હજી બાકી દુન્યા અંદર.
"મીનોઇમાં જે જોયું, સમજ્યું છે જ્યાં,
"સમજ તેની સંપૂર્ણ દેવી છે ત્યાં.
"તમામ એક રૈયતની સરજત અકસર
"છે લટકેલી તું પર એ સબબસર."

સરોશે ઓચર્યાં જેવા આ સુખન,
પ્રકાશ એક થયો જાહેર અતિ રોશન,
ને સંભળાયો ગેબી એક આવાજ મધુર,–
"રાખો પાક અરદાની સંભાળ પુર,

"હવે એને લઇ જઇ દેખાડો મુકામ,
"ગુનાહોની થાય છે જ્યાં શિક્ષા મુદામ;
"કે પાછો ફરે હાડમંદ જગતમાં જ્યાર,
"કરે શાહે ઇરાનને વાકેફગાર—
"સવાબનાં કેવાં હોય છે ઊમદા ઇનામ,
"કેવી પાપી ભોગવે છે સજા આ ઠામ:
"બને વાકેફ તેથી કુલ રૈયત તમામ,
"વધુ કરતાં અટકે ગુનાહોનાં કામ."

લઇ ચાલ્યા આગળ મને બેઉ રખેવાલ,
સમજ ઘણી આપી, બહુ કહ્યો એહેવાલ.
ઘણીએક ઉપદેશની સંભળાવી વાત,
ને બોલ્યો એમ યઝદ સરોશ નેકસિફાત:-
"મલે નવ કોઇ ચીજ મેહેનત શિવાય,
"કસી અંગ રોજીંદો કામદાર કમાય;
"કરે જેવાં ગેતીમાં નેકીના કાર,
"મીનોઇમાં મળે બદલો તે અનુસાર."
વધુ તેણે અક્કલમંદ કહી નસીહત,—
"છે ટુંકી હૈયાતી આદમની સરજત.
"તેને હિસ્સે ચાલુ ફિકર ને જંજાલ;
"સુખી ને આબાદ હોય પચાસ જો કે સાલ,
"બસ બોલ બોલતાં અણધાર્યાં બને ખોવાર,
"ગરીબાઇ ને મંદવાડના બની શિકાર.
"ઘણાઓની લાયકાત એ રીતે કસાય,
"પણ થોડાજ તેમાંથી પુત્તેહમંદ થાય.
"સદી અરધી ભોગવ્યાં હોય પૂર્ણ સુખ,
"પરંતુ બસ એક દિનજ આવે કંઇ દુ:ખ,
"ન એટલુંબી ખમવાનું એમનામાં હામ,
"નિરાશામાં ડુબે, છોડી હામ તમામ.
"મ્હોટે મ્હોંડે બસ કરવા માંડે ફરિયાદ,
"ખોદાને વગોવે કે છે તે બેદાદ.

"ભોગવ્યાં ભારે સુખો જે બધો કાળ
"બસ એકદમ ભુલી જાયછે એઓ કંગાલ.
"નથી રાખતા એઓ યાદ દિલે સદા,
"હંમેશગીમાં પામશેજ બદકાર સજા.
"સબબ એ, રે અરદા! તું રાખ ધ્યાન પુર,
"બસ રાસ્તી તરીકેજ ચાલજે જરૂર.
"બીજાઓને બતાવજે બસ માર્ગ આ,
"કેવળ રાખવી નિશદિન રાસ્તીની રાહ.
"રે ધ્યાન ધર, થશે આ બદન તારૂં ખાક,
"પણ કામો કીધાં હશે ઉમદા ને પાક,
"તો આત્મા અમર તુંજ ચહડશે બેહેસ્ત-દ્વાર,
"તેં જોયાં અહિં સુખ તે ભોગવશે અપાર.
"ન ખાકી તુંજ તનની પરવા ઝાઝી કર,
"બેમુલ તારા આત્માની બસ કાળજી ધર.
"બદનને જો દુ:ખ, દર્દ કે ઇજા કંઇ થાય,
"દફે થઇ શકે લેતાં સેહેલા ઉપાય.
"પણ જે કોઇનો બાતેનમાં આત્મા પીડાય,
"શકે કોણ કરી તેનો લેશભાર ઉપાય?
"મુલક એકથી બીજે સફર કરવા ચાહે,
"સરસામાનની તૈયારી આગમજથી થાય.
"પૈસા જોઇતા રસ્તાની ખરચીને કાજ,
"જરૂરી લુગડાં, લત્તાં, પાણી, અનાજ,
"એ વતરોગે જોઇતો કરતો સરંજામ,
"રસ્તા વાસ્તે લેવાય છે સાથે તમામ.
"પણ કરવી છે સફર જે અંતને આખર-
"આ જગથી તે જગ તલક પ્રાણુની સફર-
"તે માટે કંઇ રાખ્યું કશુંબી તૈયાર?
"છે કોણ એ સફરમાં મદદનો પ્હોંચનાર?
"ઓ અરદા વીરાફ! ધર હું કહું તેપર ધ્યાન,
"હંમેશગી-સફર કાજે શું સરસામાન

"કરી રાખવો તૈયાર તેનું કહું છું બ્યાન.
"તું જ યારીએ પ્હોંચશે જે દોસ્ત તે ખોદા,
"પણ દોસ્તી મેળવવા તેની, તું સદા
"ધરી રાખજે ખોદાઇ રાહ ઓરસ્તવાર,
"રાખી એતેકાદ તથા મક્કમ વિચાર.
"રસ્તા વાસ્તે જોઇએ ખોરાકી જે જે,
"તે શ્રધ્ધા, આશા, યાદ ભલાં કામની છે.
"બદન તો છે તુરી ને જાન છે અસ્વાર,
"ખોરાક જોઇએ એમને તે સવાબનાં કાર.
"ન કાબુમાં અસ્પ રેહે જો નબળો સવાર,
"હોય અસ્પ નબળો, સવાર કેમ પામે કરાર?
"સંભાળ રાખવી પડે છે તેથી હરવાર
"કે સાબુત હોય ઘોડો ને તેમજ અસ્વાર.
"આત્મિક અર્થે એ મુજબ, ઓ અરદા જાણ,
"સવાબના કાબુમાં જોઇએ તન ને પ્રાણ.
"જો અસ્વાર ન કરે પોતાની સંભાળ
"પણ રાખે વધુ પોતાના અસ્પની જંજાલ,
"જગત તેને હસશે. પ્રથમ પરવરેશ
"બદન કરતાં આત્માની જોઇએ હમેશ.
"ઓ વીરાફ! અહુરમઝદ પાક મેહેરબાન
"ફરમાવે છે આદમને બે આ ફરમાન :—
"પ્રથમ, પાપ હરગેજ ન કરવું કભી.
"બીજું, જે અનંત તેણે કૃપા કરી
"આદમ પર બક્ષી છે બક્ષેશો બુલંદ
"તે કાજ રહેવું હરદમ તેના શુક્રમંદ.
"વીરાફ! કર જગતમાં તું આ આશકાર,—
"'તજો ઠાલી મજાહ, છોડો અહંકાર.
"નથી માલ મિલકત લઇ જવાં સાથ,
"સવાબ કે ગુનાહો બસ આવશે સંગાથ.
"કીધાં હોય ગેતીમાં નેકીનાં કામ,

“મીનોઇમાં મહેનત મુજબ, મલશે ઈનામ.
“ખુરઝીગર યા બાદશાહ, ગરીબ કે જરદાર,
“સવાબ મુજબ સૌ પામે ઇજજત આ દ્વાર.
“ખુદ તારી નજરે તેં દીઠો એહેવાલ
“કેવાં છે સર્વે અહિં સુખરૂપ ખુશાલ.
“હોય ખીલતું જોબન ને જવાનીનો તોર,
“હોય આસુદું અંગ, બન્ને બાજુમાં જોર,
“આદમઝાદ સમજ રહેશે જાવેદાન
“જમીન, જર, ઘરબાર, દૌવત ને માન ;
“લીલા રેહેશે બાગો સદા ગુલઝાર.
“હમેશા રેહેશે દ્રાક્ષ-વેળ મેવાદાર.
“રે વીરાફ! આપ તું સમજ સર્વને
“તજે એ વિચાર ને છોડો ગર્વને.
“છે ઠાલા ને ધાસ્તીથી ભર્યા આ ખ્યાલ,
“ઉડી જશે સહુ ઝટ એક સ્વપ્ના મિસાલ,'
“એવો બોધ દેજે, અરદા નેકફાલ.

“આખર કરમાઈ જાય છે ખીલી ગુલ ચમન,
“તે બોધ દે છે-જે લેતું નથી કોઈ જન-
“જગતબી પસાર થઇ જશે એ પ્રમાણ,
“ન કઇ પણ કાયમ છે જાવેદાન.
“સિવાય પાક પરવરદેગાર મેહેરબાન.
“ખોદા ઉપર તે વાસ્તે બસ બાંધ ખ્યાલ.
“ખોદાવંદે રાસ્ત. દાવરે બેમિસાલ.
“નથી કોઈ મજાહ ખાલી બસ દુઃખ વગર,
“ઇજજત પુઠે નિંદા, કાંટા ગોલાબ પર.
“શરાબમાં ભરેલી છે મધુર લેહેજત,
“પણ જાસ્તી પીતાં આવે દુઃખ, ફજીહત.
“રે ભોજન બી કદાપી જાસ્તી ખવાય,
“તો દર્દ થઇ, હકીમ પાસ ફરજ્યાત જવાય.

“અરે સાદું પાણીબી જાસ્તી પીવાય,
“તો તેથીબી ઉત્પન્ન દિલે દર્દ થાય.
“શું ખાણીપીની, ઓરત, શરાબ મધુર,
“હર હર ચીજમાં અંદાજ તો જોઇયે જરૂર.
“ન અંદાજ ઉપરાંત કશું કરવું કદી,
“બેઅંદાજી પુઠે છે શિક્ષા ખડી.
“અગર ખાણું પીનું કરે બેવજન,
“બેઅંદાજ કરે એશ, અશરત, ચમન,
“તમામ ખચીત સુસ્તી બને તન બદન,
“ઉલટી દીનનાં કામને મલે ઉત્તેજન.
“જે કોઇ બેઅંદાજીમાં રહેશે ચકચુર,
“તે બેહેસ્ત-દ્વારથી બાતેલ થશે જરૂર.
“વીરાફ! રહે આ પરથી તું ખબરદાર,-
“હવસોને આપી જો છુટ હદ બહાર,
“થવાની નથી તેથી ખોરમી બરપા,
“ન હૈયામાં નેકીની લાગણી પેદા.

“ઘણા માંગે દાદગર પાસે ફરઝંદ,
“કબુલે છે અર્ઝ તેમની દાતાર બુલંદ,
“પરિણામ નિપજે છે શું આકેબત ?-
“દરિઆ જેટલી જંજાલો, રંજ, મુસીબત.
“તે બેટા કે બેટી લે દુર્ગુણની રાહ,
“ને માબાપની જીંદગી બનાવે સીઆહ.
“કદી બેટો નિકલે ચોર, બદમાશ અતિશ,
“બેટી પકડે પેશો નીચ, નફ્ટ, નજીસ,
“માબાપોની વૃદ્ધ વયે લાજ લુટાવે,
“નામોશીમાં તેઓના સિર રગડાવે.
“બનાવે છે મધમાખી મધ લેહેઝતદાર,
“પણ રાખે છે ડંખ કુર ચટકો દેનાર.
“લોભ, લાલચ, મોહ, મદ, ગુસ્સા નાપસંદ,
“છે ચાલુ જગતમાં ફેલાતા બેસબંધ.

"તે કૃપાળુ કિરતાર બક્ષે છે જ્યાર
"કોઇ ધણીને જર તેની ઇચ્છાનુસાર,
"ન શુક્ર કરે, રાખે ચાલુ હમેશ,
"વધુ, સેહેંકડો વાર વધુ, જરની ખાહેશ.
"બુરા લોભથી આંખ્યોથી નિંદ ઉડી જાય,
"મદોનમત હવસો ન દાબી શકાય.
"દરિદ્રતા હમેશની હાંસલ થાય.
"ઘણા જીત્યાં કએકાઉસે દુન્યાના દેશ,
"હજુ વધુ જીતોની રાખી ખાહેશ.
"ફુગાયું સર તેનું ગરૂરીથી પુર,
"ફત્તેહ કરૂં આસમાન એમ બન્યો ગરૂર.
"ભયંકાર શિકસ્ત તેણે કીધી હાસલ,
"સજા પામ્યો સખ્ત એવી મુર્ખાઈ બદલ.

"છે સંતોષી મન સૌથી સુખી અકસર,
"પસંદ છે અહુરમઝદને સંતોષી નર.
"નસીહત મેં આપી છે તને, અરદા,
"સંગ્રહી રાખી, પાછો તું દુન્યામાં જા,
"ત્યાં એ માફક કરજે તુ ભલો ઉપદેશ,
"ને એવીજ રીતે રહેજે તુબી હમેશ.
"પવિત્રાઇ ને સત્યની સાંધજે તું રાહ,
"પરસ્તેશ અહુરમઝદની કરજે અદા."

સરોશે કીધો તેનો બોધ ત્યાં ખતમ;
અમે વધ્યા આગલ, પડયાં મુજ ચશમ
ઘણાએક રૂહ, જેમનો સફેદ લેબાસ
જરીકામ ઉમદાથી ગુંથેલો ખાસ.
ફિરેશ્તા અમરદાદ, આંવાં, આદર
પડોસમાં ત્યાં પડયા અમારી નજર.
રેશમી ગાદીઓથી બિછાવેલાં તખ્ત-
પર હતાં બિરાજમાન રૂહો ખુશબખ્ત.

અમ્બરનો અમર પમરાટ હતો ત્યાં કુલ,
ખુશ ગોફતેગોમાં હતાં સર્વે મશગુલ.
છાપ સંતોષનો દિસતો સર્વ મુખપર,
હરેક રૂહ સુખી પડયું પૂર્ણ નજર,
હાજર ત્યા અમરદાદ, આંવાં, આદર.
બેઉ યઝદ હતા જે મારા રખેવાલ,
મેં તેઓને પૂછ્યું, “સુનાવો એહેવાલ,
“છે કોણ જેમને મલ્યું છે આ સ્વર્ગ મકાન?”
જવાબ મને મલ્યો, “આ તેમનાં રવાન
“જેઓ શાહો હતા, અદલ, કાળજીમંદ,
“રૈયતનુ ભલું જેમને હૈયે પસદ.
“નેકીને અશોઇનાં કીધાં સારાં કાર,
“ખણાવી ઘણી નેહેર, ને કુવા. પન્યાર.
“કેટલાકોએ બાંધ્યાં મુસાફર–મુકામ,
“કેટલાકે કારવનસીરાઇ ઠામ ઠામ.
“કેટલાકે બનાવ્યા ફુલોના ચમન.
“ગરીબો ફરી હરી કરે અમન.
“ન ઝાડોનો જાણી બુજી કીધો નાશ,
“કીધી પાક આતશની જાલવણી ખાસ.
“દીન આઇનની કીધી બધી ફરજ અદા,
“અહુરમઝદની પાક દીને ચાલી સદા,
“ધરી પાક જરથોસ્તની શીખવેલી રાહ.”

હજી વધતાં આગળ અમ પ્હોંચ્યા મકાન.
ઘણા જ્યાં મેં ખૂબસૂરત દીઠાં રવાન.
ચહેરા જેમના રોશન ખોરશીદ સમાન.
દીદાર તેગના ફેંકે કિરણ ઝલેહદાર,
અંગે તેમને મીનોઇ વસ્ત્ર–શણગાર.
મીનોઇ નૂરમાં કરતાં હતાં ફરહર,
સાલ સોલની જવાન તેમની દિસતી ઉમર.
રોશન તેમના રોખસાર આફતાબ રવેશ,

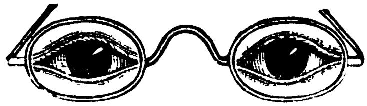
પ્રગટ છાપ નિર્દોષપણાંનો ખાલેસ.
બુલંદ હતાં તેમનાં દીવાનખાનાં ખાસ,
જ્યાં નૂરમંદ રોશનીનો ઉત્તમ પ્રકાશ.
દેમાગ મુજ થયું ખુશ, થયું દિલ ખુશાલ.
"આ કોણ છે, મને કહો," મેં કીધો સવાલ,
"મીનોઇ તેજના દરિઆમાં કરતાં ફરહર ?
"ભલાં કામ કીધાં શું તે કહો નામવર,
"કે ભોગવે છે દરજ્જો ભારે અકસર ?
સરોશ બોલ્યો, "આ છે તેઓનાં રવાન,
"ગરીબોના હતા જેઓ સહાયવાન.
"મદદ પામી એઓથી વિધવા મોહતાજ,
"માબાપ વન બચ્ચાંની એમને લીધી દાજ,
"કીધાં સંકટ દુ:ખીનાં એઓએ કમ,
"ઇનામ પામ્યાં ત્યાં નવજવાન રહે હરદમ.
"છે યાદગાર એઓની સર્વે ભલાઇ
"દુ:ખી ને ગરીબોને હૈયે કોતરાઈ,–
"ગરીબો કે જેઓને દીધેલાં દાન,
"દુ:ખીઓ કે જેમને થયલા સહાયવાન.
"વળી વિધવા રંક અને નાવારસ બાળ
"હતા જેમના એઓ સખી પ્રતિપાળ,
"ઉદારતાથી કીધાં જીગર જેમનાં શાદ,
"છે તેઓને હૈયેબી એઓની યાદ."

મુજ સાથી ફિરેસ્તાઓએ કીધું જાહેર
બેહેસ્ત સઘળાંના જોઇ ચુકયો ભેદ હું આખેર.
ઉભાતે જીગર હું બોલ્યો એમ કલામ,
"આહા શું ખુશ થયો છું હું જોઇ આ તમામ !
"આહા ! આવી ભલાઇનો કેમ માનું આભાર!
"ખોદાના છે શુક્ર હજારો હજાર
"જે કામ અર્થે આવ્યો હું મીનોઇ આ જહાન
"તે દાદારની મેહેરે પાર પડયું આસાન !

"બદનમાં હશે મારા જ્યાં તક દમ
"ખોદાઇ રાહેજ ભરીશ હું સાબુત કદમ.
"અશોઇનો તરીકો હું જાલવીશ સદા,
"ભલી દીને જરથુસ્ત્ર ઉપર ફિદા."

ભાગ પહેલો સમાપ્ત.

મહારાજા ગાયકવાડના ખાસ આશરા હેઠળ.

ફીરોઝ એમ. દસ્તુરની કું.

આંખના ડાકટરો અને ચશમા બનાવનારા.

ગવરમેન્ટ ટેલીગ્રાફ ઓફીસ સાંમે,

નં૦ ૭ હોર્નબી રોડ, કોટ, મુંબઈ.

અમારા **મી૦ ફીરોઝ** "રેટીનોસકોપી" ની રીતથી અને "ઓપ્થેલમોસકો"થી આંખની બારીક તપાસ કરી **૨૨** વરસ થયાં બંધબેસતા ચશમા સંપુર્ણ ફતેહમંદી સાથ પુરા પાડવાનો ચાલુ અનુભવ ધરાવે છે.

મી૦ **ફીરોઝને ગવાલીઅરના મહારાજા સીંધયા**, ઓનરેબલ સર **લોરેન્સ જેનકીન્સ**, ઓનરેબલ મી૦ **જસટીસ બેતી, મીસીસ બેતી**, ઓનરેબલ **સર એન. ચંદાવરકર**, ઓનરેબલ મી૦ **જસટીસ બીમન**, ઓનરેબલ મી૦ **જસટીસ બેચેલર**, કરનલ ફેરમેન, P. M. O. R. A. M. C., કરનલ **બુલ**, M. D., I. M. S., કરનલ **પીટરસ**, M. B., I. M. S,, મુંબઈના પોલીસ કમીશનર **મી૦ જેલ**, M. V. O., અને બીજા કેટલાએક નામાંકીત ડાકટરો અને ગ્રહસ્થો તરફથી એમની કાબેલીઅતપણાની ઉમદા સર્ટીફીકેટો મળી છે.

વળી મુંબઇમાં ફકત અમારેજ ત્યાં વીલાયતની તથા વીએનાની આંખની હોસ્પીટલમાં કામ કરી આવેલા અને M. R. C. S. (Eng.), L. R. C. P. (London), ની ખરી લાયકાતવાળી ડીગ્રી ધરાવનાર **૨૨ વરસના** અનુભવી ડોકટરની **મુફત** મદદ અને **સલાહનો ખાસ** લાભ મળે છે.

(૧) બીનસ્વારથી ખરી સલાહ, (૨) ઉત્તમ કવાલીટીનો સર્વે માલ, (૪) ઘણા કીફાયત ભાવ.

આ ત્રગડીજ હમારી ચાલુ લોકપ્રીયતાનું ખરૂં કારણ છે. "આંખની સંભાળ"ને લગતી કીમતી નુસખાઓ સાથની ચોપડી મફત મળશે.

ચુલા! ચુલા!!

દરેક જાતનાં નાહના મોટા ચુલાઓ જેમાં કોલસા, લાકડાં, તેલ અથવા ગ્યાસ બાળી શકાય. કાકડા અને વગર કાકડાનાં કેરોસીન તેલ બાળવાના જુદી જુદી જાતનાં ચુલાઓ મોટા જથ્થામાં રાખવામાં આવે છે.

રાંધણીને બરના નવી જાતનાં સંચાઓ, ખીમો કરવાના, તરકારી કાપવાના, આટો ગુંદવાના અને બીજા અનેક જાતના સંચાઓ રાખવામાં આવે છે.

આઈસક્રીમ બનાવવાના મજબુત સંચાઓ દરેક માપના મલી શકશે.

કલબવાલા કું૦, લીમીટેડ.

(સ્ટોવ ડીપો) નં૦ ૧૭, ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, મુંબઇ.

જમાનો બદલાયો છે.

જેઓ હમેશાં છાપાઓ વાંચે છે તેઓ નકલીઆઓની જાહેર ખબર વાંચીને તુરત કહે છે કે એ તો નકલીઓ છે એટલે કે હાલનો જમાનો કેળવણીનો છે અને એથી અસલ કોણ અને નકલ કોણ તેની પરીક્ષા કેળવાયલા ગ્રહસ્થો તુરત કરી શકે છે. અમારી જગજાહેર શકિતની દવા **બાદશાહી યાકુતી અનંગ વીલાસનો** દિવસે દિવસે વધારે ફેલાવો થતો જાય છે અને દર વરસે હજારો રૂપીયાની આ રાજવંશી દવા ખપે છે. નકલીઆઓ ધુળ અને કચરાપટી જેવી હલકી દવાઓની આગળ અથવા પાછળ યાકુતી એવું પુછડું લગાડીને જાહેર-ખબર આપે છે અને એથીજ જાહેર પ્રજાને ઘણીવાર અમે ચેતવણી આપેલી છે અને હાલ પણ ચેતવણી આપવાની જરૂર છે કે **બાદશાહી યાકુતી અનંગ વીલાસ** સરકારમાં રેજીસ્ટર થયેલી છે અને તેનો સરકારી રેજીસ્ટર નંબર ૨૩૧ છે. નકલીઆઓની બનાવટી યાકુતી ખાવાથી શરીરને નુકસાન છે અને એથીજ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું કે **બાદશાહી યાકુતી અનંગ વીલાસ** તથા અમારાં જીવનોદય ઔષધાલયમાં બનતી તમામ દવાઓ રાજકોટમાં અમારાં ઔષધાલયમાંજ મળે છે. અમારી કોઇપણ દવા કોઇને વેચવા આપેલી નથી, તેમ અમારો કોઇ એજન્ટ નથી.

બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ.

(આ દવાનો સરકારી રેજીસ્ટર નંબર ૨૩૧ છે.)

આ દવા શકિતની દવાનો ગજાછે. રાજારજવાડા તથા પૈસાદાર લોકો આ રાજવંશી દવા બહુજ પસંદ કરે છે. આ દવા ઉમદા દેશી વનસ્પતીની બનાવટ છે. તાકાત માટે ઉચામાં ઉચી દેશી દવા જોઇએ તો બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપીયા દશ.

બાદશાહી યુનાની લેપ.

(આ દવાનો સરકારી રેજીસ્ટર નંબર ૧૯૫ છે.)

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલો છે અને તે શરીરની નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. નબળી પડી ગયેલી નસોને પુરતું જોર આપી ખરૂં પુરૂષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમંદ ઇલાજ છે. આઉંસ એકની ડબીના રૂપીયા આઠ. તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખર્ચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ—રાજકોટ—કાઠીયાવાડ.